

in

donderdag

16 maart 2017

9.30 - 16.00 uur

vertrouwde handen

*Inspiratiedag Palliatieve Zorg
Noordoost Nederland*

palliatieve zorg **samenwerken en verbinden**

in vertrouwde handen

Veel overgangen in het ziekteproces kunnen patiënten goed aan. Maar bij te grote overgangen ontstaat bij de patiënt emotionele ontregeling en angst (“vrees”) niet in vertrouwde handen te zijn. Hierbij is een goed werkend vangnet essentieel!

Tijdens dit symposium maken we zichtbaar hoe consortium Ligare werkt aan haar kerndoel: “De patiënt in de palliatieve fase is in staat om samen met zijn naasten persoonlijke keuzes te maken die bijdragen aan een zo positief mogelijk ervaren van de laatste levensfase en wordt indien gewenst ondersteund bij het maken en realiseren van deze keuzes”. Dit doen we door allerlei professionals uit onze regio een podium te geven zodat lokale best practices met elkaar gedeeld kunnen worden.

Doelgroep

Het symposium is bestemd voor alle betrokkenen bij de palliatieve zorg.

Accreditatie

Accreditatie is aangevraagd voor huisartsen, medisch specialisten, specialisten ouderengeneeskunde, (gespecialiseerd) verpleegkundigen, physician assistants en geestelijk verzorgers.

Inschrijven

Inschrijven kan via de website van IKNL.

U kunt hier uw voorkeur voor de workshops aangeven. Als de workshop van uw 1e voorkeur vol is, wordt u ingedeeld bij uw tweede keuze.

Inschrijven is mogelijk tot 6 maart a.s. Hierna ontvangt u een factuur. Inschrijving gaat op volgorde van binnenkomst. Er is plaats voor 400 inschrijvingen. Vol is vol.

Route en parkeren

Kosten

Huisartsen, specialisten ouderengeneeskunde, medisch specialisten, bestuurders, gemeenten en zorgverzekeraars: €100,00.

Artsen in opleiding, physician assistants, verpleegkundigen, verpleegkundig specialisten vrijwilligers en andere zorgverleners: €50,00.

Locatie

Nieuwe Buitensociëteit
Stationsplein 1, 8011 CW Zwolle.

Meer informatie en vragen

www.consortiumligare.nl

Vragen over de inschrijving

Anke de Greef, secretaresse IKNL.
a.degreef@iknl.nl

Overige vragen

Hilda Tooi, secretariaat consortium Ligare.
ligare@umcg.nl

programma

Dagvoorzitter Marja Fuchs

Programmamanager strategie en oncologie in het Deventer Ziekenhuis. Voormalig oncologieverpleegkundige, nurse practitioner (AVL) en staffunctionaris oncologie (DZ).

Plenaire opening 10.00 uur

An Reyners, hoogleraar palliatieve zorg, internist-oncoloog (UMCG) en gastspreker **Wil Hoek**, voormalig coördinator van de netwerken palliatieve zorg Groningen en Friesland.

An gaat in op de regionale, nationale en internationale stand van zaken betreffende palliatieve zorg. Wil Hoek schetst haar toekomstbeeld waarna An aansluit met de activiteiten en horizon van Ligare.

ochtendprogramma 11.30 - 12.30 uur

1. Dilemma's rondom markering

Abdul Ghani, cardioloog Hartcentrum Isala

Via casuïstiek wordt de dagelijkse praktijk van de cardiologie inzichtelijk. De markering van de palliatieve fase behelst medische factoren als type hartpatiënt, co-morbiditeit maar ook de persoonlijke context. Hoe start een palliatief traject, hoe gaat de overdracht van de 2e lijn naar de 1e lijn en hoe kun je in deze fase omgaan met een pacemaker of ICD?

2. Iedereen heeft baat bij markering en proactieve zorgplanning

Ester Siemerink, internist-oncoloog Ziekenhuisgroep Twente

Allereerst wordt ingegaan op de aspecten die spelen rondom markering van een palliatieve setting zowel bij patiënt en zijn naasten, als artsen en verpleegkundigen. Vervolgens worden handvaten aangereikt voor proactieve zorgplanning bij verschillende ziektebeelden (eindstadium hartfalen, eindstadium COPD, oncologische patiënt), onder andere aan de hand van casuïstiek.

3. Palliatieve zorg aan kwetsbare ouderen **Niek Olde Bijvank**, specialist ouderengeneeskunde bij Carinova, kaderarts en consulent Palliatieve Zorg in Salland

Interactieve workshop waarin de kaders besproken worden van palliatieve zorg aan kwetsbare ouderen. Waar moet je rekening mee houden bij deze groep mensen? Wat doe je nog wel en wat doe je niet meer? Hoe en met wie bespreek je dat? Wie en wat is daarvoor nodig?

4. Competent in hart en ziel! **Ingrid van Zuilekom**, docent/onderzoeker Saxion Hogeschool, coördinator leergang palliatieve zorg post HBO

In Nederland wordt palliatieve zorg als generalistische zorg gezien en zorgverleners een expert kunnen inschakelen daar waar de zorg specialistisch wordt. Welke competenties zijn nodig en hoe worden ze aangeleerd? In initieel onderwijs of in bij- en nascholingsprogramma's? Je maakt kennis met het actuele onderwijslandschap in de palliatieve zorg.

5. Als niet alles is wat het lijkt **Merijn van der Werf**, huisarts i.o. en **Joep van de Geer**, geestelijk verzorger en onderzoeker multidisciplinaire zorg MCL

Via een werkvorm uit de Masterclass spiritualiteit in de palliatieve zorg, gaan we met elkaar in gesprek over voorbeelden van spirituele zorg, zingeving en betekenisgeving in de palliatieve zorg uit de eigen praktijk van de deelnemers. Met aandacht voor de interactie tussen patiënt (naasten) en zorgverleners.

6. Bruggen bouwen, slaat schotten neer **Sophia de Rooij**, internist-ouderengeneeskunde & klinisch geriater, hoofd universitair centrum ouderengeneeskunde UMC

Door e-health en m-health krijgt het beroep op de zorg een ander karakter. Niet alleen de vorm van het contact verandert maar ook de inhoud en resultaten van diagnostische en therapeutische adviezen is onderwerp van maatschappelijk debat. Er wordt ingegaan op innovatieve zorgconcepten in de zorg voor ouderen met een acute zorgvraag.

7. Geldstromen in niemandsland

Mariska Koster, *senior medisch adviseur Zilveren Kruis*

De behoefte aan palliatieve terminale zorg trekt zich niets aan van wettelijke en financiële kaders. De patiënt, naasten en professionals dreigen in een niemandsland terecht te komen, waar men makkelijk kan verdwalen. Je krijgt een overzicht van de huidige financiering, wetten en een doorkijkje hoe Zilveren Kruis de knelpunten voor de inkoop 2018 probeert te verminderen.

8.

Van papieren tijger naar werk in uitvoering

Astrid Cramer, *manager keten- en netwerkzorg, ondersteuning raad van bestuur Antonius Zorggroep Sneek*.

Door welke krachten komen mensen in beweging? Hoe krijg jij het onderwerp Palliatieve Zorg in jouw organisatie (en in de regio) op de agenda? Hierin spelen veel tegengestelde belangen. Het wordt duidelijk dat creativiteit en vasthoudendheid nodig zijn om daadwerkelijk tot afspraken te komen.

middagprogramma 14.00 - 15.00 uur

9.

Compassie in de zorg

Sander de Hosson, *longarts Wilhelmina Ziekenhuis*

In deze workshop wordt ingegaan op het belang van compassie in de zorg en dan met name in de begeleiding van het laatste stuk van het leven. Waar staat de zorgverlener zelf en wat doet hij met zijn emoties? Sander de Hosson schrijft columns voor Nursing, Agora en Dagblad van het Noorden en is hoofdredacteur van Probleemgeoriënteerd denken in de Palliatieve Zorg.

10.

Levenskunst hoe doe je dat?

Henny Heesen, *sociaal verpleegkundige en bestuurder van het kenniscentrum oncologie Deventer*

De confrontatie met het eindige van je leven heeft niet alleen voor de patiënt enorme impact maar ook voor de partner, de kinderen, de ouders, broers en zussen. Zij hebben, net als de patiënt, behoefte aan steun en begeleiding. Je wordt meegenomen in de processen die spelen bij verlies, eenzaamheid en rouw.

11. **De mantelzorgers als gids in palliatieve zorg**

Karin Kalverboer, directeur zorg innovatie forum, projectleider HANNN Cure & Care
Gerard Nordkamp, gepensioneerd beleidsambtenaar zorg en welzijn. Betrokken bij Denktank 60+ en de regiotafel Overijssel.

Deze interactieve workshop, gaat a.d.h.v. een aantal voorbeelden in op de rol van de mantelzorgers in een palliatieve thuissituatie. Hoe verhoudt de rol van de mantelzorgers zich tot de rol van professionals? Vragen en dilemma's komen aan de orde. Beide sprekers zijn ervaringsdeskundig; hun partners overleden thuis.

12. **Rouw; betekenisgeving, presentie en levensverhaal**

Annet van der Velde, GZ-psycholoog bij Tangenborgh, gespecialiseerd in ouderen- en dementiezorg.

Lang heeft de focus bij rouw gelegen op afscheid nemen en loslaten. De laatste jaren zien we echter dat er anders naar rouw gekeken wordt. Gedachtegangen van Carlo Leget (betekenisgeving, Andries Baart (presentietheorie) en het narratief therapeutisch perspectief (integreren in het levensverhaal) worden gepresenteerd met ruimte voor interactie.

13. **Stoppen met eten en drinken: een haalbare kaart?**

Dick Elzenga, specialist ouderengeneeskunde/kaderarts en consulent palliatieve zorg PCTF

Soms overwegen oudere mensen te stoppen met eten en drinken om de dood te bespoedigen; na een afgewezen euthanasieverzoek of omdat mensen zelf de regie willen blijven voeren. Zij vragen zich dan af of deze weg een voor hen haalbare weg is. Aan de hand van een casus en de richtlijn van de KNMG wordt beschouwd of dit ook een optie kan zijn voor mensen die vinden dat hun leven "klaar" is.

14. **Op weg naar optimale transmurale samenwerking** **Jenske Geerling**, verpleegkundig specialist palliatieve zorg, UMCG

Tijdens de sessie wordt ingegaan op de verschillende manieren waarop het gebruik van proactieve zorgplannen geëvalueerd wordt (door een arts onderzoeker, iemand van zorgbelang, geneeskunde studenten en de PPTG werkgroep proactieve zorgplanning. Ook zal er kort aandacht besteed worden aan het onderzoek 'Kwaliteit van sterven in het ziekenhuis.'

15. **Besluitvorming in de palliatieve fase** **Clary Wijenberg**, verpleegkundig specialist bij Icare/consulent palliatieve zorg regio Drenthe.

Tijdens de palliatieve fase kunnen patiënten symptomen ontwikkelen die de kwaliteit van leven en sterven sterk kunnen beïnvloeden. Symptoommanagement is van groot belang om adequaat te reageren op problemen die zich voordoen en rekening te houden met de prioriteiten en wensen van de patiënt. De methodiek "Besluitvorming in de palliatieve fase" wordt interactief besproken.

16. **Durven praten over het levenseinde** **Daan van Maare**, huisarts in Nijeveen/kaderarts en consulent Palliatieve Zorg regio Drenthe

In deze workshop staat het belang van advance care planning centraal en krijgt u handvaten hoe dit aan te pakken.

Theater Aan De Lijn 15.00 uur

Theater Aan De Lijn maakt ruim dertig jaar theater en verzorgt trainingen op het gebied van zorg en welzijn. Er zijn bestaande acts en er kan theater op maat gemaakt worden. Afhankelijk van doel en budget wordt met één of meerdere acteurs gewerkt.

Voor meer informatie en contact www.theateraandelijn.nl

programma

9.30 uur	ontvangst en inschrijving							
10.00 uur	opening door An Reyners met gastspreker Wil Hoek							
11.00 uur	pauze							
11.30 uur	1e workshopronde (11.30 - 12.30 uur) Vakinhoudelijke verdieping							
doelgroep	ARTSEN	ARTSEN	VERPLEEGK.	VERPLEEGK.	DIVERS	DIVERS	DIVERS	DIVERS
thema	Dilemma's rondom markering	Iedereen heeft heeft baat bij markering en proactieve zorgplanning	Palliatieve zorg aan kwetsbare ouderen	Competent in hart en ziel!	Als niet alles is wat het lijkt	Bruggen bouwen, slaat schotten neer	Geldstromen in niemands-land	Van papieren tijger naar werk in uitvoering
spreker	Dr. A. Ghani	Ester Siemerink	Niek Olde Bijvanck	Ingrid van Zuilekom	Joep v.d. Geer Merijn van der Werf	Sophia de Rooij	Mariska Koster	Astrid Cramer
12.30 uur	lunch en netwerken							
14.00 uur	2e workshopronde (14.00 - 15.00 uur)			THEMA'S VOOR DIVERSE DOELGROEPEN				
thema	Compassie in de zorg	LEVENS-KUNST hoe doe je dat?	De mantelzorg-er als gids in het palliatieve zorgoerwoud	Rouw; beteken- isgeving, presentie en levensverhaal	Stoppen met eten en drinken: een haalbare kaart?	Op weg naar optimale transmurale samenwerking	Besluit- vorming in de pallia- tieve fase	Durven praten over het levenseinde, advance care planning
spreker	Sander de Hosson	Henny Heesen	Karin Kalverboer Gerard Nordkamp	Annet van der Velde	Dick Elzenga	Jenske Geerling	Clary Wijenberg	Daan van Maare
15.00 uur	plenaire afronding met act door Theater Aan De Lijn							
16.00 uur	borrel en hapjes							